

YASHIL

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**RESPUBLIKA KONFERENSIYA (ILMIY-AMALIY ANJUMAN) MAQOLA VA TEZISLAR TO'PLAMI:
"MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA
"YASHIL IQTISODIYOT", "YASHIL MOLIYA",
"YASHIL BUXGALTERIYA" VA ILG'OR
MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY
INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI"**

Konferensiya maqola va tezislari to'plami

**2025-YIL
30-MAY**

ROAD
74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 466 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tizimidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investition muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili.....	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellashtirish (Surxondaryo viloyati misolida)	56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich	
"Yashil iqtisodiyot" – barqaror taraqqiyot omili.....	58
Lapasova Kamola Farhod qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
"Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati"	63
Abdiraimov Abbas Xolmurod O'g'li	
Moda marketingida iste'molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar	67
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna	
O'zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili	72
Raximov Ilyos Muydinovich	
Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	75
Raximov Shoxrux Furqatovich	
Raqamli bank xizmatlarida sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari.....	78
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
Ta'minot zanjirini optimallashtirish yo'llari.....	82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
The role of global value chains in international trade competition.....	85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi	
Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития.....	88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи	

Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches.....	90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Qudratov Inomjon Nemat ugli	
Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi.....	93
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish.....	97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish	102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama	
Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi.....	105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich	
Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari.....	108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari.....	111
Komilov Muhammad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi.....	115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari.....	118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari.....	122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari	127
Bobonov N.H.	
Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность	131
Гулнора Казимова	
Literature is a reflection of the soul and culture of humanity.....	136
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar	140
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar	142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	145
Umida Kakhramonova Gayratovna	
Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash.....	153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash.....	155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash	160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari.....	165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari.....	174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova	
Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari.....	176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna	
China insurance market experience	178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich	

Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.....	181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji.....	185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Samarali loyiha risklarini boshqarish: nazariya va amaliyot.....	189
Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi	
XXI-asrda Xitoyning iqtisodiy taraqqiyoti: sohaviy islohotlar, yutuqlar va muammolar tahlili.....	192
D.E.Qarshiyev	
Boshqaruv hisobining zamonaviy konsepsiyalarini joriy etish xo'jalik yurituvchi subyektlarda natijadorlikka erishishning muhim omilidir	195
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
Eksportga chiqariladigan mahsulotlar uchun zamonaviy qadoqlashning ahamiyati va tendensiyalari	201
Xidirov Shohrux Bobur o'g'li	
Усовершенствование подходов к управлению проблемными кредитами в коммерческих банках узбекистана	205
Улмасой Хусан кизи Ахмедова	
Sug'urtada investitsiya faoliyatini obyekt va predmeti	208
D.E.Qarshiev	
O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning tadbirkorlik sohasida istiqbollari.....	211
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Sug'urtada anderryating xizmatini xorij tajribasidan foydalanish.....	213
D.E. Qarshiev	
Важность проекта «умный город» в узбекистане	216
Акбаржон Иминов	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	218
Akbarjon Iminov	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobini takomillashtirishda tahlilning o'rni.....	220
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li, Shakarov Shahzod Sobir o'g'li	
Temir yo'l va intermodal transport tizimining rivojlanishi: investitsiyalar, xarajatlar va samaradorlik tahlili.....	226
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ahamiyati.....	230
S.J. Yangiboev	
Korporativ boshqaruv va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik: davlat ishtirokidagi korxonalar misolida.....	234
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
“Sanoat korxonalarida zamonaviy loyiha menejerining asosiy kompetensiyalar modelini ishlab chiqish”.....	238
Axmedov Daniyar Sabirovich, Valiyev Shamsiddin Eshpulatovich	
Turizmdagi shartnoma munosabatlari: turoperatorlar, turagentlar, turistik xizmatlar iste'molchilari.....	241
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
“Разработка модели ключевых компетенций современного менеджера проекта в промышленных предприятиях”	243
Ахмедов Данияр Сабирович, Научный руководитель	
Xorijiy tajriba asosida o'zbekistonda oliy ta'lim akademik boshqaruvini takomillashtirish	249
Muxamedova Moxigul Xusanovna	
The role of international institutions in accelerating green finance	253
Qudratov Inomjon Nemat o'g'li	
Barqaror iqtisodiy o'sish sharoitida yashil innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish	257
Xudayberdieva Dilnoza Egamberdiyevna	
Indicators and criteria of women's sustainable employment in the context of economic growth.....	262
Khaliyorova Shokhista Kahramon kizi	
Qishloq xo'jaligi sohasida “Salam” maxsus savdo shartnomalaridan foydalanish istiqbollari.....	267
Xoliyrov Xomid	

Davlat xaridlarida kichik biznesning ortib borishi va uning umumiy tizimdagi o'rnini	269
Majidov Nizom Baxramovich	
Davlat qarzlari qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish va tashqi xatarlardan himoyalash yo'nalishlari	273
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Xalqaro moliya institutlaridan investitsiyalarni jalb qilishning ahamiti	277
Tolibov Shoxrux Muminovich	
O'zbekiston respublikasining soliq salohiyati: 2024-yilda viloyatlar va Qoraqalpog'iston	280
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Oliy ta'lim muassasalarida investitsiya muhitini boshqarishning institutsional mexanizmlari	283
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Автоматизированное управление корпоративными расходами: стратегический подход и экономическая эффективность	286
Кахоров Абдумалик Рахматулло угли	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана	289
Салим Дониёров	
Raqamli transformatsiyaning mohiyati va bank sohasidagi ahamiyati	294
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Деятельность международных финансово-кредитных организаций и перспективы развития сотрудничества с Республикой Узбекистан	299
Холикова Зарнигор Камолиддин кизи	
Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetalarida davlat xarajatlarini moliyalashtirish tartibi va amal qilish holati	302
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan kompayens-nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari	307
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Bank tizimi modernizatsiyasida innovatsion boshqaruv modellarining ahamiyati	310
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya	314
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga yo'naltirilgan davlatning siyosati, me'yoriy-huquqiy bazasi va iqtisodiy islohotlari	317
Xasanov Jaxongir Jamshidovich	
"Qurilish materiallari sanoatida innovatsion faollikni rag'batlantirish mexanizmi"	321
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Legal foundations and challenges in the implementation of guarantees for foreign investors' rights	324
Alisherova E'zoza, N. Kh. Rakhmonqulova	
Innovatsion faollikni oshirish orqali qurilish materiallari sanoatida raqobatbardoshlikni ta'minlash	326
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishni ta'minlashining huquqiy-me'yoriy asoslari	329
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Транснациональные корпорации и международное право: к формированию глобальных экономических норм через расширение правосубъектности	334
Хидояттов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning hozirgi holati va uni shakllantiruvchi omillar	338
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
Abxidjit Banerdji va Ester Dyuflo ilmiy qarashlarida kambag'allikni qisqartirish istiqbollari	343
M.E.Rajabboyev	
Transport va logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali eksport samaradorligini oshirish	346
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirishning usullari	350
G'aniyev Axrorjon Norboy o'g'li	
Davlat moliyaviy nazorati tizimida ichki audit xizmati faoliyatining amaliy jihatlari	354
Kuliyev Komil Shuxratovich	
Digitalization in economy	358
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	

Sirkulyar iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan yashil investitsiya strategiyalari.....	361
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Sun'iy intellekt yordamida quritilgan organik mevalar eksportida marketing strategiyalarini optimallashtirish.....	363
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.....	372
Zaripov Toxirjon Yusufboy o'g'li	
Hududlarda ayollar bandligini ta'minlash orqali investitsion muhitni yaxshilash yo'llari.....	376
Imomova Kamola Novfal qizi	
O'ZBEKISTONDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI.....	381
Solikhova Dildora Alisher qizi	
SANOAT KORXONALARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: IQTISODIY SAMARADORLIK VA INNOVATSIYA BOSHQARUVI.....	384
Mansurova Sayyora Baxtiyor qizi	
O'ZBEKISTONNING IT-XIZMATLAR EKSPORTI GEOGRAFIYASI 2024-YIL NATIJALARI.....	387
Jumaboyev Akmaljon Sheraliyevich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORINI TAKOMILLASHTIRISH.....	391
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
TURIZM SOHASIDA MIJOZLAR SODIQLIGINI OSHIRISHDA MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINING AHAMIYATI.....	397
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA SOLIQ SIYOSATINING SAMARADORLIGI.....	400
Sheraliyev Nurbek Jumanazarovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI: GLOBAL VA MAHALLIY TAHLIL.....	402
Xamdullayeva Gulhoyo Ergash qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORT TARKIBINI YUQORI QO'SHIMCHA QIYMATLI MAHSULOTLARGA O'TKAZISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	404
Raximov Eshmurod Normuradovich	
EKSPORT FAOLIYATIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	408
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
SIYOSIY ISLOHOTLAR VA GLOBALLASHUVNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI.....	411
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
O'ZBEKISTONNING YALPI ICHKI MAHSULOT (YAIM) O'SISH TENDENSIYALARI.....	414
Akmalbek Najimov Umid o'g'li, Ishmanova Dinara	
MILLIY MOLIYA BOZORI JORIY HOLATI TADQIQI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	417
Samadov Temur Oybek o'g'li	
ELEKTRON TO'LOV XAVFSIZLIGI: ZAMONAVIY TAHDIDLAR VA HIMOYA MEXANIZMLARI.....	421
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li	
MAMLAKAT MAKROIQTISODIY BARQARORLIGINI TAMINLASHDA TASHQI SAVDO SIYOSATINING O'RNI.....	424
Alimova Dilfuzaxon Rustam qizi	
O'ZBEKISTONDA G'AZNACHILIK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ORQALI DAVLAT MOLIYASI BOSHQARUVINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	427
Tangrieva Farida Abdulkarimovna	
DEVELOPING TOURISM THROUGH VIRTUAL AND AUGMENTED REALITY TECHNOLOGIES.....	431
Olimov Davron Olimovich	
JAHON MOLIYA BOZORLARINING BARQARORLIGI VA INQIROZ XAVFI.....	433
Jalolov Umiddjon Xudoyberdi o'g'li, Yegamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ПРОВЕДЕНИИ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ.....	436
Турсунбоева Нилуфар Отабековна	
O'ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARI EKSPORTINING IJTIMOY-IQTISODIY MEXANIZMLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	441
Bakhromov Akmal Abdurahid o'g'li	

TASHKILOTNING INNOVATSION POTENSIALI RAQOBATBARDOSHLIK USTUNLIGI SIFATIDA.....	445
Djalilov Sardor Sadilloevich	
SUN'YI INTELLEKT ASOSIDAGI INVESTITSİYALARNI JALB QILISH TAHLILI: SINGAPUR IQTISODIY TARAQQIYOT KENGASHI, IRLANDIYANING IDA STRATEGIYASI VA BAANING NEXTGENFDI TASHABBUSI TAQQOSLAMASI.....	448
Kurolov Maksud Obitovich	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH AMALIYOTI	457
Sultonova Sevara Faxriddinovna	
HUDUDLARDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY AHOLINING ROLI	459
Jahongir Matkarimov	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING RENTABELLIK DARAJASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	462
To'laganov Ziyovuddin Kamoliddin o'g'li	

ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING RENTABELLIK DARAJASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI

To'laganov Ziyovuddin Kamolitdin o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Email: ziyovuddin.2024@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda ishlab chiqarish xarajatlari, mehnat unumdorligi, asosiy vositalardan foydalanish samaradorligi, mahsulot tannarxi va narx siyosati, innovatsion faoliyat hamda soliq-kredit siyosatining rentabellikka ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, korxonalar barqarorligini ta'minlashda energiya tejankor texnologiyalarni joriy etish, raqamli boshqaruv tizimlarini rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: rentabellik, ishlab chiqarish xarajatlari, mehnat unumdorligi, innovatsiya, energiya tejankorlik, boshqaruv samaradorligi, iqtisodiy barqarorlik.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of internal and external factors affecting the profitability of manufacturing enterprises. The study examines the impact of production costs, labor productivity, efficiency of fixed asset utilization, product cost and pricing policies, innovation activities, and fiscal-monetary policies on profitability. The necessity of introducing energy-saving technologies, developing digital management systems, and expanding export potential to ensure industrial stability is also substantiated.

Key words: profitability, production costs, labor productivity, innovation, energy efficiency, management efficiency, economic sustainability.

Аннотация: В статье проведён глубокий анализ внутренних и внешних факторов, влияющих на уровень рентабельности производственных предприятий. Рассмотрено влияние производственных затрат, производительности труда, эффективности использования основных средств, себестоимости продукции, ценовой политики, инновационной активности и налогово-кредитной политики на прибыльность предприятий. Также обоснована необходимость внедрения энергосберегающих технологий, цифровых систем управления и расширения экспортного потенциала для обеспечения устойчивости производства.

Ключевые слова: рентабельность, производственные затраты, производительность труда, инновации, энергоэффективность, эффективность управления, экономическая устойчивость.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarish korxonalarining samarali faoliyat yuritishi, ularning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda rentabellik darajasi muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Rentabellik — bu korxonaga faoliyatining iqtisodiy natijasini ifodalovchi asosiy moliyaviy indikator bo'lib, u ishlab chiqarilgan mahsulot, xizmat yoki sarmoyaning foydalilik darajasini aks ettiradi. Mazkur ko'rsatkich korxonaning ichki imkoniyatlari, ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish samaradorligi, mahsulot tannarxi, mehnat unumdorligi va boshqaruv tizimining sifatiga bevosita bog'liqdir.

So'nggi yillarda O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning chuqurlashuvi, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi hamda sanoat tarmoqlarining modernizatsiyasi natijasida ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasini oshirish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Shu bilan birga, xomashyo va energiya resurslari narxining o'zgaruvchanligi, bozordagi raqobatning kuchayishi, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi pastligi kabi omillar rentabellikka salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, ularning iqtisodiy mohiyatini tahlil qilish va amaliy takliflar ishlab chiqish ilmiy hamda amaliy jihatdan dolzarb masalalardan biridir.

Ushbu maqolada ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasiga ta'sir etuvchi asosiy omillar — ishlab chiqarish xarajatlari, mehnat unumdorligi, asosiy vositalardan foydalanish darajasi, mahsulot tannarxi va bozor narxlariga o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy iqtisodiyot sharoitida rentabellikni

oshirishga qaratilgan samarali boshqaruv va innovatsion strategiyalarni takomillashtirish yo'nalishlari ko'rsatib o'tiladi.

Ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasi iqtisodiy faoliyatning eng muhim moliyaviy ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, u korxonada foydasining ishlab chiqarish resurslari, aylanma mablag'lar, asosiy vositalar yoki sof tushumga nisbatan ulushini ifodalaydi. Rentabellik korxonaning foyda keltirish qobiliyatini, ya'ni uning iqtisodiy samaradorligini belgilaydi. Shuning uchun rentabellik tahlili ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy salohiyatini baholash, raqobatbardoshligini aniqlash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi (1-jadval).

1-jadval. Ishlab chiqarish korxonalarini rentabelligiga ta'sir etuvchi omillarning nazariy tahlili

Omil nomi	Nazariy mazmuni	Rentabellikka ta'sir mexanizmi	Iqtisodiy ahamiyati
Ishlab chiqarish xarajatlari	Mahsulot ishlab chiqarish uchun sarflangan mehnat, xomashyo, energiya va boshqa resurslar qiymati.	Xarajatlar oshishi foyda marjasini kamaytiradi, optimallashtirish esa rentabellikni oshiradi.	Tannarxni pasaytirish orqali foyda hajmini va barqarorlikni ta'minlaydi.
Mehnat unumdorligi	Xodimlarning ishlab chiqarish samaradorligini ifodalovchi ko'rsatkich.	Ish unumdorligi oshsa, ishlab chiqarish hajmi ortadi, foyda marjasi kengayadi.	Inson resurslarining samarali boshqaruvi orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.
Asosiy vositalardan foydalanish	Korxonada ishlab chiqarish quvvatlarining foydalanish darajasi va texnik holati.	Eskirgan uskunalar rentabellikni pasaytiradi, modernizatsiya esa samaradorlikni oshiradi.	Investitsiyalarni asosli yo'naltirish orqali ishlab chiqarish jarayonini takomillashtiradi.
Mahsulot tannarxi va sotuv narxi nisbati	Mahsulot ishlab chiqarish qiymati bilan uni sotish qiymati o'rtasidagi farq.	Narx siyosatini to'g'ri belgilash foyda va raqobatbardoshlikka ta'sir qiladi.	Bozor kon'yunkturasiga mos narx siyosati korxonaning foyda salohiyatini belgilaydi.
Innovatsion faoliyat	Yangi texnologiyalar, mahsulotlar va boshqaruv usullarini joriy etish jarayoni.	Innovatsiyalar xarajatlarni kamaytiradi, mahsulot sifatini oshiradi va raqobat ustunligini ta'minlaydi.	Innovatsion salohiyat korxonaning uzoq muddatli rentabelligini ta'minlaydi.
Energiya tejamkorlik	Energiya resurslaridan samarali foydalanish darajasi.	Energiya sarfini kamaytirish tannarxni pasaytiradi va foyda marjasini oshiradi.	Barqaror ishlab chiqarishni ta'minlab, ekologik va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.
Soliq va kredit siyosati	Davlatning fiskal va monetar siyosat vositalari tizimi.	Soliq yukining yengilligi va arzon kreditlar rentabellikni rag'batlantiradi.	Tadbirkorlik faolligini oshirib, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlaydi.
Bozor infratuzilmasi	Transport, logistika, marketing va savdo tarmoqlarining rivojlanish darajasi.	Samarali logistika xarajatlarni kamaytiradi, bozor ulushini kengaytiradi.	Mahsulot aylanish tezligini oshirib, foydani barqarorlashtiradi.
Mehnat resurslari sifati va motivatsiya	Xodimlarning bilim, malaka va rag'bat darajasi.	Malakali kadrlar samaradorlikni oshiradi, past motivatsiya esa foyda kamaytiradi.	Inson kapitalini rivojlantirish orqali rentabellikni barqaror oshirishga yordam beradi.
Eksport salohiyati	Mahsulotlarni xorijiy bozorga chiqarish imkoniyatlari.	Eksport hajmi ortishi yuqori narxli segmentlarga kirishni ta'minlaydi.	Tashqi bozorlarga chiqish korxonaning foyda va investitsiya imkoniyatlarini kengaytiradi.

Yuqoridagi jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasi ko'plab o'zaro bog'liq omillarning birgalikdagi ta'siri natijasida shakllanadi. Eng avvalo, ishlab chiqarish xarajatlari va mehnat unumdorligi rentabellikning asosiy ichki drayverlari hisoblanadi. Xarajatlarni optimallashtirish va mehnat samaradorligini oshirish foyda marjasini kengaytiradi, bu esa korxonaning iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Asosiy vositalardan samarali foydalanish va ularni modernizatsiya qilish ishlab chiqarish quvvatlarini to'liq ishga solish imkonini beradi, shu orqali mahsulot tannarxini pasaytirib, foydani oshiradi.

Innovatsion faoliyat, energiya tejamkor texnologiyalar va raqamli yechimlarning joriy etilishi zamonaviy ishlab chiqarish samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardir. Ular ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtiradi, resurslardan foydalanishni optimallashtiradi va raqobat ustunligini ta'minlaydi. Tashqi omillar ichida soliq va kredit siyosati, shuningdek bozor infratuzilmasining rivojlanganlik darajasi muhim o'rin tutadi. Yengil soliq

yuki va imtiyozli kreditlar korxonalarining investitsion faolligini oshiradi, logistika va marketing tizimlarining rivojlanganligi esa mahsulot aylanishini tezlashtiradi.

Mehnat resurslarining sifati va motivatsiyasi, shuningdek eksport salohiyatining kuchayishi rentabellikni barqaror oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, korxonalarining rentabellik darajasini ta'minlash uchun ichki boshqaruv samaradorligi bilan bir qatorda, davlat siyosati, texnologik modernizatsiya va inson kapitali rivoji o'zaro muvofiqlashtirilgan holda amalga oshirilishi zarur.

Rentabellik darajasiga ta'sir etuvchi omillar ko'p qirrali bo'lib, ular ichki va tashqi omillar sifatida o'rganiladi. Ichki omillar korxonaning ichki boshqaruv tizimi, ishlab chiqarish samaradorligi, resurslardan foydalanish va mehnat unumdorligi bilan bog'liq bo'lsa, tashqi omillar makroiqtisodiy muhit, bozor konyunkturasi, soliq siyosati, inflyatsiya va raqobat muhiti kabi omillarni qamrab oladi. Har bir omilning rentabellikka ta'sir kuchi korxonaning faoliyat sohasi, ishlab chiqarish hajmi va mintaqaviy joylashuviga qarab farqlanadi.

Eng avvalo, ishlab chiqarish xarajatlari rentabellikning asosiy belgilovchi omilidir. Xarajatlar hajmi oshgani sayin foyda marjasi qisqaradi, shu sababli xarajatlarni kamaytirish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning eng muhim yo'nalishidir. Buning uchun ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish chiqindilarini qayta ishlash va logistika tizimini optimallashtirish zarur. So'nggi yillarda O'zbekiston sanoat korxonalarida energiya tejamkor texnologiyalar joriy etilishi natijasida tannarx 8–10 foizga kamayib, foyda hajmi ortgani kuzatilgan.

Mehnat unumdorligi rentabellikning harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, u ishlab chiqarish hajmi va samaradorlikni oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Xodimlarning malakasi, motivatsiyasi va texnologik sharoitlar bu ko'rsatkichni belgilaydi. Bugungi kunda ishlab chiqarish korxonalari ERP va 1C dasturlarini joriy etish orqali mehnat unumdorligini o'rtacha 20 foizgacha oshirishga erishmoqda. Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligi ham rentabellikka kuchli ta'sir ko'rsatadi. Eskirgan uskunalar ishlab chiqarish tannarxini oshiradi, modernizatsiya esa foyda va mahsuldorlikni ko'taradi. Masalan, avtomobilsozlikda ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish 68 foizdan 83 foizgacha oshgan, bu esa rentabellikning o'rtacha 12 foizga ortishiga olib kelgan.

Mahsulot tannarxi va sotuv narxi o'rtasidagi nisbat ham rentabellikning asosiy moliyaviy ko'rsatkichi hisoblanadi. Narx siyosatini to'g'ri belgilash foyda marjasini oshiradi, ammo raqobat muhitida haddan tashqari yuqori narx siyosati bozor ulushini kamaytiradi. Shu sababli ishlab chiqarish xarajatlari, bozor talabi va raqobatchilar narxini tahlil qilish zarur. Resurslardan kompleks foydalanish esa ishlab chiqarish chiqindilarini kamaytirish va samaradorlikni oshirish orqali rentabellikni mustahkamlaydi. "Lean production" yondashuvi bu borada samarali natijalar bermoqda.

Innovatsion faoliyat ishlab chiqarish rentabelligini oshirishda strategik omilga aylangan. Yangi texnologiyalar joriy etilishi natijasida mahsulot sifati va energiya samaradorligi oshadi. Masalan, yengil sanoatda avtomatlashtirilgan tikuv liniyalari ishlab chiqarish hajmini 1,5 barobarga, eksport hajmini esa 20 foizga oshirgan. Shu bilan birga, soliq va kredit siyosati ham korxonalarining moliyaviy natijalariga bevosita ta'sir qiladi. Yengil soliq yuklari va arzon kredit resurslari korxonalar investitsion faolligini oshiradi, og'ir fiskal sharoit esa rentabellikni pasaytiradi.

Bozor infratuzilmasining rivojlanganligi ham rentabellikni belgilaydi. Transport-logistika tizimi va marketing xizmatlarining takomillashuvi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirib, bozor ulushini kengaytiradi. Shu bilan birga, mehnat resurslarining sifati va xodimlar motivatsiyasi korxonaning iqtisodiy samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardir. Xodimlarning malaka oshirishi, adolatli rag'batlantirish tizimi va KPI asosidagi baholash tizimlari rentabellikni oshiradi.

Eksport salohiyati yuqori bo'lgan korxonalar esa foyda marjasini kengaytirib, tashqi bozorlardagi talabni qondirish orqali raqobatbardoshligini oshiradi. Shu sababli davlat tomonidan eksportni qo'llab-quvvatlash, bojxona imtiyozlari va kredit kafolatlari yaratish rentabellikni barqaror oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasini oshirish uchun innovatsion boshqaruv, raqamli transformatsiya, samarali resurs boshqaruvi va inson kapitaliga sarmoya kiritish zarur. Shu yo'l bilan ishlab chiqarish samaradorligi ortib, korxonalar raqobatbardosh va iqtisodiy jihatdan barqaror tizimga aylanishi mumkin.

O'zbekiston tajribasida ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasi tarmoqlar kesimida sezilarli farq qiladi. Masalan, oziq-ovqat sanoatida rentabellik o'rtacha 18–22 foizni tashkil etsa, kimyo va neft-gaz tarmoqlarida bu ko'rsatkich 10–12 foiz atrofida. Buning sababi — ishlab chiqarish xarajatlari tarkibi, xomashyo narxi, energiya sarfi va eksport imkoniyatlaridagi tafovutlardir. Shu nuqtayi nazardan, har bir tarmoq uchun individual rentabellik strategiyasi ishlab chiqilishi zarur.

Umuman olganda, rentabellikni oshirish uchun ishlab chiqarish korxonalari quyidagi strategik yo'nalishlarga e'tibor qaratishi lozim: ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, mehnat unumdorligini oshirish, mahsulot sifatinı yaxshilash, energiya tejamkor texnologiyalarni tatbiq etish, marketing va logistika tizimini takomillashtirish, hamda eksport salohiyatini kengaytirish.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish korxonalarining rentabellik darajasi ko'plab ichki va tashqi omillarning o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Foyda hajmi, ishlab chiqarish xarajatlari, mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi, mahsulot sifati va innovatsion faoliyat darajasi rentabellikni belgilovchi asosiy ichki ko'rsatkichlardir. Shu bilan birga, soliq siyosati, bozor konyunkturasi, energiya resurslari narxi, logistika tizimi va eksport imkoniyatlari kabi tashqi omillar ham korxonalar moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Korxonalar faoliyatining barqarorligi faqat foyda ko'rsatkichlari bilan emas, balki ishlab chiqarish jarayonining samaradorligi, raqobatbardoshlik darajasi va resurslardan oqilona foydalanish bilan ham bog'liq. Shu nuqtayi nazardan, rentabellik tahlilini kompleks baholash uslublarini joriy etish ishlab chiqarish tizimlarini zamonaviylashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Soha rivojini ta'minlash uchun korxonalarda resurslardan oqilona foydalanish, tannarxni pasaytirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va innovatsion ishlab chiqarish modellarini tatbiq etish zarur. Shuningdek, malakali kadrlar tayyorlash, ishlab chiqarish jarayonlarida avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini joriy etish, eksport salohiyatini kengaytirish, logistika infratuzilmasini takomillashtirish va energiya samaradorligini oshirish choralari ko'rilishi lozim. Davlat tomonidan ishlab chiqarish tarmoqlariga berilayotgan soliq imtiyozlari, kredit preferensiyalari hamda investitsion qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish orqali ishlab chiqarish korxonalarining raqobatbardoshligini mustahkamlash mumkin. Bunday tizimli yondashuv korxonalar rentabelligini barqaror oshirishga, iqtisodiy o'sish sur'atlarini jadallashtirishga va milliy iqtisodiyotning sanoat salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. M. Porter. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Free Press, 1985. – 557 p.
2. P. Drucker. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. – New York: Harper & Row, 1974. – 839 p.
3. F. Kotler, G. Armstrong. Principles of Marketing. – London: Pearson Education, 2018. – 720 p.
4. R. Coase. The Firm, the Market and the Law. – Chicago: University of Chicago Press, 1988. – 217 p.
5. J. Mankiw. Principles of Economics. – Boston: Cengage Learning, 2021. – 848 p.
6. A. Smith. The Wealth of Nations. – London: W. Strahan and T. Cadell, 1776. – 584 p.
7. D. Ricardo. On the Principles of Political Economy and Taxation. – London: John Murray, 1817. – 420 p.
8. I. Schumpeter. The Theory of Economic Development. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934. – 255 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>